

REPUBLIKA

UMBERTO ECO

Borislav Pekić: Otisak srca na dlanu

Novi stihovi makedonskih pjesnika (*B. Koneski, S. Janevski, G. Todorovski, G. M. Bošnjakovska, V. Čejkovska, J. Danilovski, S. Stojčevski, I. Čapovski, T. Čalovski, K. Čulavkova, A. Popovski, M. Rendžov, S. Hristova-Jocić, B. Đuzel, P. M. Andreevski*)

Branimir Donat: Političke mitologeme hrvatske književnosti II

Semiotika i hermeneutika (VIII):
Peter J. Rabinowitz

lodianjeni ranije u Trećem programu Radio Beograda, Umjetnosti riječi, Quorumu) i osvijetli neke pojave (npr. u Rečniku književnih termina nema bilješke vezane uz pučku ili masovnu književnost), bilo bi to, bar po našem mišljenju, prezahtjevno. Česta ponavljanja istih zaključaka u različitim autora (o likovima, o shematičnosti, o nedovoljnom znanstvenom poznavanju...) ne moramo okarakterizirati lošim mjestom Zbornika, već stalnim mjestom literature koju su sudionici i urednica zbornika željeli staviti na zasluženno mjesto u dijakronijskom i sinkronijskom pregledu književnosti. »Povijest književnosti kao povijest borbe za tolerantnu koegzistenciju temeljnih književnih struktura« (Lasić).

Veliko slovo

Nemanja Mitrović: *U znaku ribe*, Prosveta, Beograd 1987.

U velikom slovu otvara se povest Duha. Zato moje čitanje nove knjige Nemanje Mitrovića, *U znaku ribe*, već na početku njenog prvog sastojka, »Snova i dana«, nailazi na jedno od ključnih mesta u kojem se mogu raspoznati temeljni semantički i poetički aspekti ovog dela.

»Veliko slovo kojim počinju priče u starim, mudrim knjigama, zaraslo u lozu, nije ukrasila taština već skromnost; prvo slo-

vo priče koju bismo znali da ispričamo o sebi stidljivo se poma-lja iz rastinja onog tihog vrta koji smo napustili kročivši u buč-an, brbljiv svet misli. Ko pamti sâm početak svoga postojanja? Nemušte godine prethode našim najranijim uspomenama i nije slučajno što ne pamtimo to doba. Samo se nepoznato ne može oskrnaviti; ono je skriveno, si-guran temelj našeg trošnog ve-ka.« (str. 7)

Čitava Mitrovićeva nova knjiga čini mi se kao jedan trenutak proveden na samoj granici toga vrta, kada se nemoguće sećanje i već izgubljeno pamćenje sudaraju sa slikom društva koje je okružilo vrt, kada se lepota neme tišine sukobljava sa svetom u kome odjekuju daleke i našem biću tuđe misli. Drama samosvesti neraskidivo je povezana sa skrnavljanjem neke davne, izgubljene svetosti. Biblijske dimenzije gubitka naznačene su kako napuštanjem vrta i naslovom knjige (simbol ribe), tako i čitavim nizom kristijanizovanih simbola i znakova transcendencije. Oni su rasejani u knjizi tako da smislom podupiru granične situacije i projektuju se u onim tačkama u kojima tekst poseže za neuhvatljivim razlikama i prelomima različitih stanja svesti. Ta dvostrukost razlike kao predmeta i različitosti kao svojstva u korenu je svih narativnih transformacija. Da može da izgovori neuhvatljivost neuhvatljivog, pripovedač bi pronašao taj izgubljeni mir i predajući se blagotvornoj tišini putanjom duše dostigao Boga. U bučnim mislima, rečima koje se kao vapaji otkidaju od tišine, preostalo je samo putovanje kroz još ne sasvim osvešćeni, ali za- uvek izgubljeni svet i kroz mučno neprepoznavanje njegove društvene organizacije. Jer kako i prepoznati nešto što nije u nama? Stoga to pu-tovanje protiče u stalnom obnavljanju iskonske strepnje — hoćemo li, ikada, biti spašeni?

Pred licem ove zebnje svakom je tekstu namenjen nespokoj. Srećno iskustvo čitanja je napušteno i ni-

kakva istina se ne može izgovoriti — jer jedino bi u svetu književnosti nemo i udubljeno čitanje obezbedilo jedan takav mir. Za onoga ko je nerazborito posegao jezikom i mislima s onu stranu sretnog vrta tišine spas bi se možda mogao pronaći, misli autor knjige *U znaku ribe*, jedino u neoskvrnutoj osnovi trošnog postojanja. No sa neizgovorljivošću pripovedač se ne može izboriti — svaka reč vodi dalje od večnog spasenja, vaskoliko ćutanje ne bi izvan vrta dalo živeti.

Ne bude li tajna vrta kazana, spasenje se neće moći prizvati jezikom; bude li izgovorena, postaće neprepoznatljiva među brbljivim mislima. A između ova dva nerazdvojiva trenutka smešteno je detinjstvo: prelazak iz jednog stanja u drugo *U znaku ribe* projektovano je kao detinjstvo. Detetom se ne može ostati, ali se ne sme ni odrasti. U tome naporu da se u odrastanju sačuva detinjstvo, i da se iz detinjstva odraste bez gubljenja svog izvornog identiteta, u dijalektici prihvatanja i odbacivanja projekcije društvenih odnosa i života u svetu, nižu se proze Nemanje Mitrovića.

I veliko slovo je tu odsudni znak. U vrtu tišine sve je bilo jedan nemi Duh čija poslednja senka pada na početak velikog slova koje se otima rastinju i svojom lepotom jemči granicu između sveta i pretpostojanja. Velikim slovom, međutim, otvara se povest koja bi da svoju ortografsku senku nametne rastinju što proviruje iz vrta. Kada bismo mogli da se setimo samog početka svoga postojanja, doznali bismo sve o vrtu, ali kada bismo mogli da se setimo svega o onom času u kojem smo iz njega izlazili mogli bismo pored toga da sačuvamo već stečeno iskustvo sveta. Premda se ne možemo setiti, možemo se sećati — u tome je narativno ishodište svih proza iz ove knjige Nemanje Mitrovića. To pripovedno trajanje je intencionalni zahvat koji upućuje na Nešto, na ono Nemo.

Tako se ocrtava smisaona dimenzija pričanja *u znaku ribe* i iz nizova metafora pomalja se jedna nova, ne-

obična Ekumena. Svako kome je do spasenja, ko ima na umu izlazak iz detinjstva i pitanje tajne sopstvenog početka pronaći će u ovoj knjizi vreća zadovoljstva. Ali ona se mora čitati polako i pažljivo. U protivnom će čitalac ostati zatrpan semantičkim nanosima, ili će se izgubiti u narativnim diskontinuitetima i pukotinama koje su ispresecale nizove fantazija. Nemanja Mitrović u ovoj knjizi katkad preteruje u pokušajima da »zgusne« izraz, i tada su njegova rečenica i priča artifičijelne, teške, mučne. No to je cena koja se mora na nekim usputnim stranicama poput ove knjige, platiti da bi se nastavio put ka novim svetovima.

ALEKSANDAR JERKOV

337

Apostatska imaginacija

Ivan Pandžić: *Sjena i suputnik*,
vlastito izdanje, Zagreb 1987.

Samostalna izdanja kod nas uglavnom prate naopake privilegije. Prije svega, pokazna aureola nezvanog gosta. Kućni režim autoritarno-književne komunikacije propušta ih (o vlastitom trošku neizlječivih knjigoljubaca) samo kao *rara avis*. Nisu li uostalom, premda načelno nepoželjne, kako-tako značajne upadice u sistem vladajućih literarno-administrativnih konvencija, privatne naklade obično se pravednički prešućuju. Okolnosti svejedno uzdišu pod upitnikom. Čemu pisac očitih pripovje-